

Předkládaná bakalářská práce srovnává pojetí svobody ve středověké společnosti na Severu¹ a v kontinentální Evropě. Zkoumání provádí ve třech oblastech: osud, vyznání a osobní nesvoboda. Používá k tomu dvě ságy, dvě eddické mytologické písně a citáty ze zákoníků ze sekundární literatury.

Oceňuji, že se autor nebál pustit se do tak abstraktní a náročné roviny. Studovat uvažování jiných dob a kultur proto, aby nám nastavily zrcadlo a zrelativizovaly pro nás samozřejmé představy, je chvályhodné a důležité. Pro jasnou formulaci výsledků by ale bylo třeba precizněji používat jednotlivé pojmy. Jako své teoretické východisko uvádí autor Baumanovu koncepci touhy po svobodě vycházející z pocitu útlaku, jehož zdrojem je společnost. Jako opak v tomto vymezení teoreticky myslitelné „dokonalé svobody“ (s. 17) máme zřejmě chápat i nejasně používaný termín „nesvoboda“ - zejména ve spojení „nesvoboda osudu“ (celá kapitola 4²) a či v rozboru toho, jak se při rozhodování „projevovala nesvoboda“ (s. 20).³ Při obhajobě můžeme diskutovat o tom, proč si autor zvolil právě tuto koncepci svobody a do jaké míry to pak ovlivňuje jeho zjištění. Nekonzistentně pracuje autor i s pojmem náboženství. Na s.18 se hlásí k definici C. Geertze, nicméně v úvodu tvrdí, že eddické písně mají nenáboženský charakter (s.14), což je (minimálně v Geertzově pojetí náboženství) nesmysl a sám autor tyto písně v bakalářské práci pro analýzu náboženských představ používá.

Výzkumné otázky jsou zvoleny tak, že pokrývají důležité oblasti, kde se svoboda - ze současného úhlu pohledu - mohla projevit: zda lze udělat nějaký čin navzdory osudu, zda si lze zvolit víru, a má-li člověk možnost rozhodovat o svém běžném životě. Srovnání s kontinentální Evropou, kde bylo v dané době křesťanství již dávno etablované, je metodologicky ideální východisko. Toto srovnání představ o svobodě se situací na kontinentě však není (jak je v úvodu avizováno) provedeno vůči situaci v Západofrancké říši, ale vůči jakési obecné, nadčasové představě autora o křesťanství obecně (bez specifikace např. augustiniánské teologie). Někdy tu lze tušit dobré postřehy, které jsou ale zastřeny až absurdními formulacemi.⁴ Převedení otázky do roviny každodenního života ve středověku s použitím dvou souhrnných historických studií je už pak adekvátní tomu, co lze v rámci bakalářské práce požadovat.

Zpracovaný primární materiál není nikterak rozsáhlý (dvě rodové ságy a dvě mytologické písně) a i výběr použitých míst z nich je zřejmě náhodný (čemuž nasvědčují i názvy kapitol „Případ ság“ a „Případ z Eddy“). Metodologicky velmi odvážné je tvrzení „projevy svobody a nesvobody... přímo vyplývají z kontextu a z jednotlivých situací, nevytrácí se při překlada“ (s. 10) a „ságy mi velice dobře poslouží k tomu, abych se dozvěděl, jak se lidé skutečně chovali“ (s. 11), „postihují každodenní život lidí zkoumané doby“ (s. 17). Je-li práce

¹ Tuto oblast autor v názvu práce i průběžně v textu označuje jako Skandinávii, přestože v úvodu oblast skandinávského poloostrova vymezuje správně stejně jako termín „severské země“ (s. 5).

² Např. s. 24: „dostáváme se k jádru problému, a tedy k nesvobodě osudu – v tomto případě se projevuje tak, že nedá spokojeně spát těm, kdo jej znají.“

³ Véstein se v Sáze o Gíslím rozhoduje, zda si zachrání život či čest. Obojí má svá pro a proti, ukazuje se při tom např. hodnotový systém, ale není mi jasné, jak se zde „projevuje nesvoboda.“ Při obhajobě můžeme probrat, jak podle autora tedy vypadá svobodné rozhodování.

⁴ „Není to tak, že by křesťanské právo tvořili a měnili lidé, tak jako právo ve Skandinávii. Naopak křesťanství jako náboženství má svá určitá přikázání, která umísťují člověka do pozice 'nesvobodného.'“ (s. 33).

„komparativní historický výzkum“ (s. 16), bylo by určitě třeba více kritičnosti k materiálu. Věřím, že staroseverská literatura odráží myšlení autorů i posluchačů, takže ji lze k antropologickým a kulturněhistorickým studiím použít, ale přechod do „historické skutečnosti“ rozhodně nemůže být chápán jako přímý a v případě ság se navíc ihned klade klasická otázka, na jakou dobu autor míří: zda hledá zprávy o každodenním životě v 13. století, kdy ságy byly zapisovány, nebo v 10. - 11. století, o němž příběhy vypráví? Tvrzení, že „lze předpokládat, že autoři implicitně promítli jak své současné společenské představy, tak určitý ideál z dob dávných“ (s. 11), již samo předchozí nárok problematizuje. V ságách také hrají předzvěsti budoucího nepochybně roli v rámci kompozice díla, a i když tento prvek nějakou víru v osud u posluchačů zřejmě předpokládá, je třeba vnímat jeho literární funkci (např. u Ingjalda v Sáze o Gíslim, s. 23).

Po formální stránce oceňuji, že práce obsahuje rejstřík jmen a pojmů, což je v bakalářské práci nadstandartní. Jinak je ale v práci poměrně velké množství chyb pravopisných i stylistických⁵ (nekonzistentní a inventivní psaní velkých písmen, střídání vikingský x vikinský, interpunkce, chybné pádové vazby). Král Harald Krásnovlasý je z nepochopitelných důvodů (na rozdíl od ostatních panovníků a v rozporu s pravidly českého pravopisu) opakovaně označován staroseverským jménem. Také mi není jasné, proč jsou v textu uváděny názvy ság česky, ale eddických písní v staroseverském znění. Na s. 22-23 došlo k prohození úseků textu, takže citát a text, co o něm mluví, jsou na jiných místech. To, že na redakci zřejmě nezbylo mnoho času, ukazuje i fakt, že text práce není na mnoha místech strukturován logicky, odstavce někdy dosahují délky celé stránky (např. s. 7, 8) a přeskakují z jednoho tématu na jiné.

Přínosem této bakalářské práce je, že zejména v kapitole o osudu se autor specifičnosti staroseverského pojetí přibližuje, když hovoří o jeho posvátnosti, společenských souvislostech přes pojem cti (s. 19) a o nutnosti osud aktivně naplňovat (s. 24).⁶ Hlavní slabinou práce je volné zacházení s myšlenkami i materiálem: intuitivní používání pojmů (od filosofických po geografické), zjednodušování myšlenek a náhodný výběr míst z rozsáhlého dochovaného korpusu. Nicméně lze konstatovat, že autor předkládané práce se dokázal přiblížit svému cíli a částečně postihnout těžko uchopitelný pojem svobody, pročež práci doporučuji k obhajobě s hodnocením „**chvalitebně**“.

Marie Novotná, Praha 24. 5. 2018

⁵ Např. začátek nové kapitoly „Mluvíme-li o Eddě“ (s. 14), přechod k druhé analyzované sáze uprostřed odstavce tím, že „To nás dostává k Sáze o Njálovi“ (s. 23) či věta „No a zbývá nám třída rolníků...“ (s. 34) do odborné práce nepatří.

⁶ Nicméně v tezi, že Staroseveřané pojímali osud „jako něco, co předem určuje kam směřuje náš život a do značné míry potlačuje naši svobodnou vůli“ (psáno s autorovou interpunkcí) je vidět používání konceptů dané kultuře cizích (fatalismus a svobodná vůle).